

สารบัญ

คำนิยาม	จาก	ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	
คำนิยาม	จาก	รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	
คำนิยาม	จาก	ผู้ช่วยปลัดกระทรวงพาณิชย์	
คำนิยาม	จาก	อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	
คำนิยาม	จาก	ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	
อาร์มภบท			
สารบัญ			

บทที่ 1 พัฒนาการของบรรจุภัณฑ์

1.1	ประวัติศาสตร์บรรจุภัณฑ์	1
1.1.1	บรรจุภัณฑ์ธรรมชาติและประเพณีนิยม	2
1.1.2	ประวัติการพัฒนาบรรจุภัณฑ์	4
1.2	นิยาม	7
1.3	หน้าที่ของบรรจุภัณฑ์	8
1.4	ประเภทของบรรจุภัณฑ์	10
1.4.1	บรรจุภัณฑ์แบ่งตามการออกแบบ	10
	(1) บรรจุภัณฑ์ชั้นในหรือปฐมภูมิ (Primary Packaging)	10
	(2) บรรจุภัณฑ์ชั้นที่สองหรือทุติยภูมิ (Secondary Packaging)	11
	(3) บรรจุภัณฑ์ชั้นที่สามหรือตติยภูมิ (Tertiary Packaging)	11
1.4.2	บรรจุภัณฑ์จำแนกตามวัสดุ	12
	(1) เยื่อและกระดาษ	12
	(2) พลาสติก	12
	(3) แก้ว	12
	(4) โลหะ	12
1.5	วิทยาการบรรจุภัณฑ์	13
	บทสรุป	15
	บรรณานุกรม	16

บทที่ 2 บรรจุภัณฑ์อาหาร

2.1	บทบาทของบรรจุภัณฑ์อาหาร	19

2.2	การพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหาร	20
2.3	การถนอมอาหารกับคุณภาพของอาหาร	21
2.3.1	สุขอนามัย	21
2.3.2	คุณค่าทางโภชนาการ	22
2.3.3	คุณสมบัติทางด้านรสชาติหรือกลิ่น	22
2.3.4	คุณภาพของเทคโนโลยี	22
2.4	บรรจุภัณฑ์เพื่อการรักษาคุณภาพอาหาร	22
2.4.1	การปกป้องเชิงรับ	23
2.4.2	การปกป้องเชิงรุก	25
2.5	การเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับประเภทอาหาร	25
2.6	บรรจุภัณฑ์อาหารที่นิยมใช้	28
2.6.1	บรรจุภัณฑ์อาหารที่ผลิตจากเยื่อและกระดาษ	29
	(1) คุณสมบัติทั่วไปของกระดาษ	29
	(2) ประเภทบรรจุภัณฑ์กระดาษ	31
	(3) บรรจุภัณฑ์กระดาษที่นิยมใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร	34
	1. กล่องกระดาษแข็งแบบท่อ (Tube)	34
	2. กล่องกระดาษแข็งแบบถาด	40
	(ก) ถาดกระดาษแบบสี่มุมพับได้	40
	(ข) ถาดกระดาษแบบชิ้นรูป	42
	3. กล่องกระดาษแข็งแบบคงรูป (Rigid Box)	43
	4. บรรจุภัณฑ์การ์ด (Carded Packing)	44
	(ก) บรรจุภัณฑ์การ์ดแบบบลิสเตอร์ (Blister Pack)	45
	(ข) บรรจุภัณฑ์การ์ดแบบแนบผิว (Skin Pack)	46
	5. กล่องกระดาษลูกฟูก	47
2.6.2	บรรจุภัณฑ์อาหารกระป๋อง	53
2.6.3	บรรจุภัณฑ์แก้ว	57
2.6.4	บรรจุภัณฑ์พลาสติก	60
	(1) โพลีเอทิลีน (Polyethylene - PE)	60
	(2) โพลีโพรพิลีน (Polypropylene - PP)	63
	(3) โพลีเอทิลีน เทเรฟทาเลต (Polyethylene Terephthalate - PET)	64
	(4) โพลีไวนิลคลอไรด์ (Polyvinylchloride - PVC)	65
	(5) โพลีสไตรีน (Polystyrene - PS)	66
	บทสรุป	67
	บรรณานุกรม	68

บทที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างบรรจุภัณฑ์

3.1 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์	71
3.1.1 มूलเหตุที่ต้องมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์	72
3.1.2 ปัจจัยที่ต้องพิจารณา : ข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบ	77
3.1.3 องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	77
3.1.4 ขั้นตอนในการพัฒนา	78
3.1.5 การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ	83
3.2 การออกแบบพัฒนาระบบบรรจุภัณฑ์เพื่อป้องกัน ความเสียหายทางกายภาพ	91
3.2.1 สภาวะอันตรายระหว่างขนส่ง	91
3.2.2 สภาวะอันตรายจากสภาพภูมิอากาศ	95
3.2.3 สภาวะอันตรายจากปฏิกิริยาทางด้านชีวภาพ	96
3.2.4 สภาวะอันตรายอื่นๆ	100
3.3 ระบบการขนส่ง	100
3.4 การออกแบบวัสดุป้องกันการสั่นกระแทกและการปิดกล่อง บทสรุป	104
บรรณานุกรม	112

บทที่ 4 อายุของผลิตภัณฑ์อาหาร

4.1 การหาอายุของผลิตภัณฑ์อาหาร	115
4.1.1 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับอายุผลิตภัณฑ์อาหาร	115
4.1.2 กลไกที่ทำให้อาหารเสื่อมคุณภาพ	117
4.2 องค์ประกอบที่ทำให้อาหารเสื่อมคุณภาพ	123
4.2.1 องค์ประกอบภายในตัวของผลิตภัณฑ์อาหาร	123
4.2.2 องค์ประกอบภายนอกตัวผลิตภัณฑ์อาหาร	123
4.3 การยืดอายุของผลิตภัณฑ์อาหาร	124
4.3.1 การตากแห้ง	125
4.3.2 การใช้ความเย็น	127
4.3.3 การฆ่าเชื้อด้วยความร้อน	127
4.3.4 กระบวนการปลอดเชื้อ	129
4.3.5 การฆ่าเชื้อด้วยระบบไมโครเวฟ	133
4.3.6 การยืดอายุอาหารด้วยวิธีการทางเคมี	134
4.3.7 การฉายรังสี	136
4.3.8 การปรับสภาวะบรรยากาศภายในบรรจุภัณฑ์	137

4.4	การประเมินหาอายุของอาหาร	139
4.4.1	ปัจจัยที่ต้องพิจารณา	139
4.4.2	เทคนิคการประเมินอายุ	142
	บทสรุป	147
	บรรณานุกรม	148

บทที่ 5 การทดสอบวัสดุและบรรจุภัณฑ์

5.1	ขั้นตอนการทดสอบ	152
5.1.1	จุดมุ่งหมาย	152
5.1.2	มาตรฐานการทดสอบ	152
5.1.3	การควบคุมสภาวะ	154
5.2	ประเภทของการทดสอบ	155
5.2.1	การทดสอบเพื่อการป้องกัน	155
5.2.2	การทดสอบเพื่อประเมินการใช้งาน	155
5.3	การทดสอบวัสดุ	156
5.3.1	การทดสอบกระดาษ เปลวอะลูมิเนียม และฟิล์ม	156
5.3.2	การทดสอบกระดาษแข็งและกระดาษลูกฟูก	161
5.3.3	การทดสอบกระดาษประเภทของพลาสติก	162
5.4	การทดสอบบรรจุภัณฑ์	164
5.4.1	การทดสอบบรรจุภัณฑ์เพื่อควบคุมคุณภาพ	165
5.4.2	การทดสอบบรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่ง	171
	บทสรุป	175
	บรรณานุกรม	176

บทที่ 6 การออกแบบกราฟฟิก

6.1	การใช้บรรจุภัณฑ์เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด	180
6.1.1	สภาวะการจัดจำหน่ายสมัยใหม่	181
6.1.2	แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์	182
6.1.3	องค์ประกอบการออกแบบ	185
6.1.4	ทฤษฎีตราสินค้า	187
6.1.5	วิเคราะห์ขั้นตอนการตัดสินใจเลือกซื้อ	190
6.1.6	สรีระในการอ่านและประสาทสัมผัส	191
6.2	ขั้นตอนการออกแบบ	194
6.2.1	การตั้งจุดมุ่งหมาย	197

6.2.2	การวางแผน	197
6.3	เทคนิคการออกแบบ	199
6.3.1	การออกแบบเป็นชุด (Package Uniform)	200
6.3.2	การเรียงต่อเป็นภาพ ณ จุดขาย	200
6.3.3	การออกแบบแสดงศิลปะท้องถิ่น	205
6.3.4	การออกแบบของขวัญ	205
	บทสรุป	207
	บรรณานุกรม	208

บทที่ 7 บรรจุภัณฑ์รักษาสีสิ่งแวดล้อม

7.1	บรรจุภัณฑ์กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	211
7.1.1	ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากบรรจุภัณฑ์	212
7.1.2	วงจรบรรจุภัณฑ์และการกำจัดซากบรรจุภัณฑ์	216
7.2	สถานะของวัสดุบรรจุภัณฑ์ต่อสิ่งแวดล้อม	220
7.2.1	บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากเยื่อและกระดาษ	220
7.2.2	บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากพลาสติก	221
7.2.3	บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากโลหะ	223
7.2.4	บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากแก้ว	224
7.3	สถานะและแนวทางแก้ปัญหา	224
7.3.1	การลดปริมาณของบรรจุภัณฑ์	225
7.3.2	การใช้สัญลักษณ์เพื่อแยกประเภทบรรจุภัณฑ์	229
7.3.3	การรณรงค์และส่งเสริมการใช้สินค้าที่ผลิตจากบรรจุภัณฑ์ใช้แล้ว	230
7.4	การออกแบบบรรจุภัณฑ์รักษาสีสิ่งแวดล้อม	230
7.4.1	แนวทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์รักษาสีสิ่งแวดล้อม	230
7.4.2	ตัวอย่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	233
7.5	ฉลากสิ่งแวดล้อม	238
7.5.1	ความหมายและการเรียกชื่อฉลากสิ่งแวดล้อม	238
7.5.2	ความเป็นมาและกฎหมายเกี่ยวกับฉลากสิ่งแวดล้อมจาก นานาชาติ	240
7.5.3	ความเป็นมาของฉลากสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย	244
7.6	เทคนิคการประเมินผลกระทบบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม	246
7.6.1	การวิเคราะห์วงจรชีวิต	247
7.6.2	องค์ประกอบของวงจรชีวิต	247
7.6.3	การจัดการวงจรชีวิต	248

7.6.4 การวิเคราะห์	249
บทสรุป	251
บรรณานุกรม	252

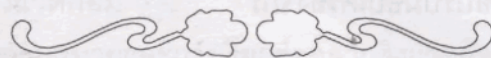
บทที่ 8 เครื่องจักรบรรจุภัณฑ์

8.1 การเลือกเครื่องจักรบรรจุภัณฑ์	255
8.1.1 องค์ประกอบในการพิจารณาเครื่องจักร	256
8.2 ระบบการบรรจุ	259
8.2.1 ประเภทของผลิตภัณฑ์อาหาร	259
8.2.2 ประเภทบรรจุภัณฑ์	261
8.2.3 ระบบการบรรจุ-เติม	262
8.3 เครื่องจักรบรรจุภัณฑ์	268
8.3.1 เครื่องบรรจุเติม	268
8.3.2 เครื่องบรรจุสุญญากาศ	270
8.3.3 เครื่องห่อ	273
8.3.4 เครื่องหดรูปและเครื่องยืดรูป	275
8.3.5 เครื่องปิดฝา	277
8.3.6 เครื่องปิดผนึกแบบร้อนและแบบเย็น	278
8.3.7 เครื่องปิดกระป๋อง	280
8.3.8 เครื่องปิดฉลาก	283
8.3.9 เครื่องบรรจุกล่อง	286
8.3.10 เครื่องพิมพ์	290
8.4 วิธีการจัดหา	296
8.4.1 เกณฑ์การเลือกซื้อเลือกใช้	297
8.4.2 การเตรียมข้อกำหนดการสั่งซื้อเครื่องจักร	298
8.4.3 การตรวจสอบรับมอบเครื่องจักร	300
บทสรุป	302
บรรณานุกรม	303

บทที่ 9 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์

9.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์	307
9.1.1 พระราชบัญญัติ มาตรฐานชั่งตวงวัด พ.ศ. 2466	307
9.1.2 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522	308
9.1.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522	310

9.1.4 พระราชบัญญัติมาตรฐานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2511	311
9.2 หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบรรจุภัณฑ์	313
9.2.1 องค์การของรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการบรรจุภัณฑ์	313
9.3 องค์การเอกชนที่ให้การส่งเสริมการบรรจุภัณฑ์อาหาร	315
9.4 รหัสแท่งหรือบาร์โค้ด	316
9.4.1 ระบบรหัสแท่งที่ใช้กัน	316
9.4.2 รายละเอียดของรหัสแท่ง	317
9.4.3 การทำงานของระบบรหัสแท่ง	318
9.4.4 ข้อควรปฏิบัติในการออกแบบบรรจุภัณฑ์พร้อมรหัสแท่ง	318
9.4.5 สีที่ควรใช้กับรหัสแท่ง	319
9.4.6 การออกแบบตำแหน่งที่ติดรหัสแท่งบนบรรจุภัณฑ์	319
9.4.7 ประโยชน์ของรหัสแท่ง	320
บทสรุป	321
บรรณานุกรม	322
ภาคผนวก	
1. การขอขึ้นทะเบียนและฉลากอาหาร	325
2. ประเภทอาหารที่ต้องขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร	330
3. รายชื่อมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาหาร	333
4. รายชื่อมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์	338
สารบัญศัพท์	343
ดรรชนี	353
แบบสอบถาม	359
ผู้แต่ง	360

BSTI DEPT. OF SCIENCE SERVICE
สำนักหอสมุดฯ กรมวิทยาศาสตร์บริการ

1110002078

บรรจุก่อนอาหาร

บรรจุก่อนอาหาร

664-09
เลขที่ 2/44
2541
เลขทะเบียน 8949
วันที่ 23 มี.ค. 42
0022. 72860